

**ФАХОВА КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ
ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНИХ ВИМОГ
ДО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
(НА ПРИКЛАДІ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ)**

Статтю присвячено аналізу й обґрунтуванню складових фахової ключової компетентності науково-педагогічних працівників та її характеристик.

Ключові слова: *ключові компетентності, фахова ключова компетентність, науково-педагогічні працівники.*

Статья посвящена анализу и обоснованию составляющих специальной ключевой компетентности научно-педагогических работников и ее характеристик.

Ключевые слова: *ключевые компетентности, специальная ключевая компетентность, научно-педагогические работники.*

The article is dedicated to the analysis and argumentations the components and characteristics of the special key competence of teachers of the institutes of higher education.

Key words: *key competences, special key competence, teachers of the institutes of higher education.*

Актуальність. Основна мета підготовки та формування фахівця будь-якої сфери діяльності у соціально-економічних умовах суспільства – не тільки здобуття ним кваліфікації у вибраній вузькоспеціальній сфері, а й набуття та розвиток певних ключових компетентностей, які сприятимуть адаптації в умовах динамічного розвитку сучасного світу. На нашу думку, викладачу вищого навчального закладу щоб здійснювати професійну діяльність, потрібно оволодіти рядом ключових компетентностей.

Аналіз наукових досліджень. Аналіз педагогічних, психологічних та методичних наукових робіт свідчить про значний інтерес як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників до визначення змісту поняття та складових ключових компетентностей (О. Гура, Г. Єльнікова, І. Зимня, О. Овчарук, Т. Олійник, О.Пометун, Ю. Татур, Л. Хоружа, А. Хуторський, Р. Чернишова, С. Шишов та ін.). Неперервна освіта є важливим елементом у формуванні та розвитку нового підходу щодо становлення вищої школи України, але практично ніхто з науковців не наголошує на важливості розвитку ключових компетентностей науково-педагогічних працівників у системі методичної роботи ВНЗ на основі компетентнісного підходу.

Мета статті – розкрити складові та характеристики фахової ключової

компетентності для науково-педагогічних працівників.

Основний виклад матеріалу. Ми вважаємо, що ключові компетентності залежать та пов'язані зі специфікою діяльності й особистим досвідом викладача, а також із профілем вищого навчального закладу. Вони складають інваріантну частину професійної компетентності науково-педагогічного працівника, спираючись на систему певних знань, умінь, навиків та емоційно-цінністе ставлення, що є необхідним для здійснення науково-педагогічної діяльності. Професійний рівень викладача ВНЗ неможливо уявити без розвитку спеціальних здібностей, знань та вмінь, які характеризуються мистецтвом постановки та вирішення професійних завдань. Ключові компетентності науково-педагогічного працівника є універсальними, адже забезпечують уцілому успішну, продуктивну педагогічну діяльність.

Узагальнюючи теоретичні положення різних авторів та аналізуючи практичний досвід провідних викладачів ряду університетів, нами визначено сучасні ключові компетентності науково-педагогічних працівників ВНЗ як комплекс постійно збагачуваних особистісних якостей (характеристик) науково-педагогічного працівника. Він забезпечує якісне та ефективне виконання професійної діяльності, сприяє самовдосконаленню та підвищенню рівня педагогічної майстерності, зокрема: фахової (гностично-когнітивної, науково-дослідницької, методичної, організаційної, діагностичної та рефлексивної); соціально-психологічної (соціальної та психологічної); інформаційно-технологічної (загального користування (характеризується постійним оновленням) та соціально-педагогічної (більш стабільна), загальнокультурної особистісної та міжособистісної).

Фахова ключова компетентність об'єднує особистісні якості науково-педагогічного працівника зі змістовою та процесуальною основою його педагогічної діяльності, характеризується розвиненими професійними функціями та здатністю науково-педагогічного працівника до освіти впродовж усього життя. Означену ключову компетентність ми поділяємо на складові (згідно з наказом МОН України № 450 [1] та "Кваліфікаційних вимог до професійної діяльності педагогічних працівників" [2]), які мають свої певні характеристики, а саме: гностично-когнітивну, науково-дослідницьку, методичну, організаційну, діагностичну та рефлексивну (табл.1) [3].

Таблиця 1

Фахова ключова компетентність науково-педагогічного працівника

Ключова компетентність	Складові	Характеристики	
		ЗУН	Емоційно-ціннісне ставлення
	Гностично-когнітивна	Обізнаність щодо основних положень нормативних документів у галузі вищої освіти. Володіння змістом навчального предмета (іноземної мови). Уміння систематично поповнювати свої знання шляхом самоосвіти.	Пов'язане із: відповідальним ставленням до своєї роботи, виконанням

Фахова		Уміння навчатися разом зі студентами. Уміння розширювати свої знання шляхом пильного вивчення досвіду колег. Уміння здобувати нові знання з вивчення реального педагогічного процесу та використовувати їх на практиці. Наявність власної позиції та манери навчання.	професійних обов'язків; вимогливостю до себе та студентів; потребою у саморозвитку, самовдосконаленні, поповненні власних знань
	Науково-дослідницька	Здатність до організації та проведення досліджень (теоретичних, практичних), пошукової роботи; наукового аналізу й узагальнення власного педагогічного досвіду (участь у науково-практичних конференціях та науково-методичних семінарах, керівництво науковою роботою студентів, написання наукових статей, підготовка тез доповідей на конференціях, семінарах); здобування необхідної інформації щодо наукових відкриттів, нових наукових розробок. Здатність до: творчого пошуку, творчого навчання студентів шляхом опрацювання й упровадження в практику удосконалених методів та прийомів, засобів та форм навчання й виховання; наукового аналізу й узагальнення свого педагогічного досвіду; готовність до сміливого експерименту, педагогічного ризику, активного пошуку тощо	
Фахова	Методична	Уміння планувати, конструювати, проектувати та декомпонувати на складові свою педагогічну діяльність (підготовка конспектів лекцій, методичних матеріалів до семінарських, практичних, лабораторних занять, курсового та дипломного проектування, практик і самостійної роботи студентів; підготовка та рецензування підручників, навчальних посібників, словників, довідників; розробка навчальних планів і навчальних програм; розробка і підготовка лабораторних робіт. Спроможність: визначати найбільш ефективні методи, технології, прийоми, форми та засоби проведення занять; розробляти методичне забезпечення педагогічного процесу. Уміння методично аналізувати та критично оцінювати навчальний матеріал, навчальні посібники та підручники, засоби навчання. Уміння методично доцільно використовувати засоби наочності, технічні засоби та мультимедіа на заняттях та дистанційно тощо	Пов'язане із: відповідальним ставленням до своєї роботи, виконанням професійних обов'язків; вимогливостю до себе та студентів; потребою у саморозвитку, самовдосконаленні, поповненні власних знань
	Організаційна	Здатність організовувати процеси, створювати умови для досягнення бажаних результатів (робота в науково-методичних, науково-технічних радах і комісіях вищого навчального закладу та його структурних підрозділах;	

		організація та проведення загальнодержавних наукових конференцій, семінарів; робота з видання наукових і науково-методичних збірників; керівництво студентським науковим гуртком, проблемною групою тощо	
	Діагностична	Спроможність організувати та проводити процедури контролю, дотримуватися критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів, передбачених навчальною програмою (складання екзаменаційних білетів, завдань для проведення модульного, тестового, підсумкового контролю тощо). Уміння використовувати систему оцінювання, яка дозволяє студентам адекватно оцінити свої досягнення та вдосконалювати їх	
	Рефлексивна	Здатність до переосмислення процесів, результатів, засобів їх досягнення; визначення шляхів підвищення якості процесів та результатів. Здатність до критики. Уміння здійснювати рефлексію своєї діяльності та поведінки, організувати її у студентів протягом навчання тощо	

Зазначена нами компетентність формується у майбутнього науково-педагогічного працівника ще під час навчання у вищому навчальному закладі, підтверджена дипломом про здобуття вищої освіти, а розвивається та вдосконалюється протягом педагогічної діяльності. Не має жодного сумніву, що фахова ключова компетентність викладача ВНЗ є головною вимогою для здійснення ним педагогічної діяльності. Маємо зауважити, що рівень знання свого предмета (іноземної мови) дає можливість науково-педагогічному працівникові обіймати конкретну педагогічну посаду в ієрархії професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу. За рівнем його методичної підготовленості йому призначається та затверджується вчене звання доцента та професора.

Загальновідомим є і факт, що авторитетним є саме той викладач, який досконало знає свій предмет та майстерно його викладає, має креативне мислення, любить своїх підопічних, доброзичливо ставиться до прагнень та намірів останніх. Знання предмета викладання у педагога розвиваються, формуються та вдосконалюються через самоосвіту і самовиховання, а саме: оволодіння найновішими досягненнями психолого-педагогічної науки, накопичення перспективного педагогічного досвіду, аналіз власної діяльності та діяльності колег по роботі, особистісне самовдосконалення. Формами самоосвіти науково-педагогічного працівника є: педагогічні дискусії, конференції з обміном досвідом, тренінги, відкриті заняття, творчі індивідуальні роботи тощо. У цьому зв'язку мотивація виступає рушійною силою діяльності професійного самовдосконалення. Крім того, слід зазначити, що рівень науково-дослідницької активності фіксується шляхом присудження

наукового ступеня кандидата та доктора наук, а за умовами Болонського процесу ступень магістра також є науковим ступенем.

Висновки. Безперечним є факт, що визнання особистості як висококваліфікованого фахівця у теоретичній або практичній діяльності є найвищим щаблем успіху. Визнання викладача справжнім професіоналом і є показником високої якості роботи.

Отже, професіоналізм викладача вищого навчального закладу визначається його високою підготовленістю до виконання завдань у фаховій діяльності, а ідеальним є такий викладач, який володіє науковими знаннями та вміє застосовувати їх у своїй роботі відповідно до завдань, що сьогодні стоять перед вищою школою. Викладач ВНЗ має бути не просто формальним виконавцем завдань у професійній сфері, а й творчою особистістю, здатним на експерименти, завзятим шукачем нового; використовувати перспективний педагогічний досвід; здійснювати дослідницьку сторону педагогічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження норм часу для планування та обліку навчальної роботи і переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів» № 450 від 07.08.2002 р. // Інформ. збірник Міністерства освіти і науки України. – 2002. – № 22. – С. 3-11.

2. Кваліфікаційні вимоги до професійної діяльності педагогічних працівників // Збірник матеріалів за результатами дослідження / за заг. ред. Г.В.Єльнікової. – Київ=Черкаси, 2010. – 144 с.

3. Єгорова В. В. Розвиток ключових компетентностей науково-педагогічних працівників у системі методичної роботи вищого навчального закладу : дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04 / Єгорова Вероніка В'ячеславівна. – К., 2011. – 288 с.

Дата надходження до редакції: 16.11.2012 р.